

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.225

Шама Роман Ігорович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Шама Роман Игоревич

студент

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Shama Roman

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Крайник Григорій Сергійович

кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Крайник Григорий Сергеевич

кандидат юридических наук, ассистент кафедры уголовного права № 1

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Krynik Gregory

PhD in Law, Assistant of the Department of Criminal Law № 1

Yaroslav Mudryi National Law University

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ ЗА ШКОДУ,

ЗАВДАНУ ІНШИМ СПОРТСМЕНАМ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ

СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СПОРТСМЕНОВ ЗА ВРЕД

ПРИЧИНЕННЫЙ ДРУГИМ СПОРТСМЕНАМ В ХОДЕ

ПРОВЕДЕНИЯ СПОРТИВНЫХ СОРЕВНОВАНИЙ

SPORTSMAN'S CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR DAMAGE

CAUSED TO OTHER SPORTSMEN DURING SPORTS EVENTS

Анотація. У роботі здійснюється аналіз питання кримінальної відповідальності за заподіяння шкоди життю чи здоров'ю спортсмена під час спортивних змагань. Запропоновано внести зміни до розділу VIII «Обставини, що виключають злочинність діяння» Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) у виді доповнення ст. 39-1 «Заподіяння шкоди під час спортивних змагань».

Ключові слова: кримінальна відповідальність, заподіяння шкоди за згодою потерпілого, спортивне змагання, обставини, що виключають злочинність діяння.

Аннотация. В работе осуществляется анализ вопроса уголовной ответственности за причинение вреда жизни или здоровью спортсмена во время спортивных соревнований. Предложено внести изменения в раздел VIII «Обстоятельства, исключающие преступность деяния» Общей части Уголовного кодекса Украины в виде дополнения ст. 39-1 «Причинение вреда при спортивных соревнованиях».

Ключевые слова: уголовная ответственность, причинение вреда с согласия потерпевшего, спортивное соревнование, обстоятельства, исключающие преступность деяния.

Summary. The work analyzes the issue of criminal liability for causing damage to the athlete's life or health during sporting events. Proposed to make changes in chapter VIII "Circumstances that exclude crime of the act" of the General Part of the Criminal Code of Ukraine in the form of supplementing Art. 39-1 "Damnification during sports events".

Key words: criminal responsibility, causing harm with the consent of the victim, sports competition, circumstances that exclude the crime of the act.

Постановка проблеми. На сьогоднішній час в Україні і світі здійснюється стрімка популяризація здорового способу життя та оновлення

спортивної інфраструктури, продовжується розвиток нових і удосконалення традиційних видів спорту. Попри позитивні моменти спортивних змагань існує один негативний фактор в ході їх проведення – завдання шкоди життю та здоров'ю особи, зокрема спричинення тяжких тілесних ушкоджень і навіть смерті спортсмена.

Кримінальне право України розцінює сферу фізичної культури та спорту такою, що переважно позбавлена злочинного втручання. Проте існує кримінальна відповідальність на загальних підставах за спричинення шкоди життю чи здоров'ю у разі явного порушення правил спортивних змагань (ст. ст. 115, 121, 122 КК України тощо). У зв'язку з відсутністю у розділі VIII «Обставини, що виключають злочинність діяння» Загальної частини КК України норми, яка передбачає заподіяння шкоди спортсмену під час спортивних змагань: по-перше, теоретично можна ставити питання про притягнення до кримінальної відповідальності будь-яких спортсменів у разі заподіяння ними шкоди; по-друге, на практиці не існує перепон щодо притягнення спортсменів до кримінальної відповідальності у цих випадках, про суспільна небезпечність таких дій не однакова, а тому потребує наукового осмислення. Вказаний підхід з боку держави породжує відсутність належної уваги правоохоронних органів до стану правопорядку в ній, що призводить до появи численних суспільно-небезпечних проявів. Виникають питання, як розцінювати заподіяння шкоди під час спортивних змагань, якщо правила було порушено з необережності (за ст. ст. 119, 128 КК України тощо або кримінальна відповідальність буде відсутня), а також умисно, але зі згоди потерпілого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кримінально-правової кваліфікації заподіяння шкоди життю чи здоров'ю особи під час спортивних змагань розглядалися багатьма науковцями. Ці питання висвітлювали у своїх роботах такі вчені, як Ю. В. Баулін, О. Б. Сибаль, М. Д. Шаргородський, О. І. Петренко та ін. Проте, в межах існуючих праць

питання кримінальної відповідальності спортсменів за шкоду, заподіяну іншим спортсменам в ході спортивних змагань, особливо при порушенні відповідних правил, залишається дискусійним та неоднозначним, а тому потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Актуальним є з'ясування питання про те, чи необхідна в кримінальному законодавстві України норма, яка б передбачала виключення кримінальної відповідальності за шкоду, завдану життю чи здоров'ю спортсмена під час спортивних змагань.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення питання про можливість притягнення до кримінальної відповідальності спортсменів, які заподіяли шкоду здоров'ю чи життю особи в ході спортивних змагань потрібно визначити наявність або відсутність у даному діянні складу злочину.

Шкода, завдана спортсмену під час спортивних змагань, формально співпадає з фактичними ознаками того чи іншого злочину. Це, в свою чергу, ставить перед правоохоронними органами і судом питання щодо кваліфікації вчиненого, а саме: чи є завдання цієї шкоди видом правомірних дій, чи завдання такої шкоди є злочином [1, с. 478]. При кваліфікації постає питання про наявність у вчиненому суб'єктивної сторони, а щодо інших елементів складу злочину проблем практично не виникає.

Потрібно зазначити, що за однакової обов'язковості кожного з чотирьох елементів складу злочину суб'єктивній стороні як в теорії, так і на практиці належить особлива роль, тому що в процесі її вивчення стає можливою відповідь на загальне запитання: присутній чи відсутній у діянні особи склад злочину [2, с. 81]. Складність визначення наявності чи відсутності в діях спортсмена суб'єктивної сторони злочину полягає у варіативності видів спортивних змагань та правил, які її регулюють.

Так, М. Д. Шаргородський пов'язує виключення кримінальної відповідальності за заподіяння шкоди під час зайняття спортом із

відсутністю вини. За його твердженням, основою некараності у цьому випадку виступає законність певних видів спорту, і якщо особа, яка нанесла ушкодження, дотримувалась існуючих правил спортивних змагань, то наслідки, що настали є випадковими, а кримінальна відповідальність виключається. Але якщо ці правила були порушені умисно чи з необережності, то кримінальна відповідальність повинна наставати на загальних підставах [3, с. 370]. Виникає питання, як кваліфікувати завдання шкоди здоров'ю чи життю спортсмена, коли правила спортивних змагань не було порушено? Прикладом може слугувати ситуація, коли футболіст наносить удар по м'ячу, який потрапляє в голову іншого футболіста та завдає, тим самим, тілесні ушкодження.

На наш погляд, оскільки в останньому випадку правила спортивних змагань не було порушено, кримінальна відповідальність повинна виключатися. Проте розділ VIII «Обставини, що виключають злочинність діяння» Загальної частини КК України поки що не містить відповідної обставини.

У свою чергу Л. Шуберт вважає, що особа, яка завдала тілесні пошкодження чи смерть в ході спортивних змагань, не повинна нести кримінальну відповідальність, оскільки така діяльність дозволена законом [4. с. 101]. Важко погодитися з цією позицією, адже не можна ототожнювати дозволена законом спортивну діяльність із можливістю завдавати тілесні ушкодження чи смерть.

Щодо завдання шкоди при спортивних змаганнях зі згоди потерпілого, як обставини, що виключає злочинність діяння, дуже вдалим, на нашу думку, є висловлювання, що згода – це усвідомлення можливості піддати свою тілесну цілісність фізичному впливу певним способом до межі, яка встановлена в правилах. Тому порушення правил є порушенням згоди, яку було надано. Такі дії суперечать волі спортсмена, якому була завдана шкода, ігнорують її, здійснюються всупереч наданій згоді, а,

відповідно, є незаконними. Згода спортсмена на участь у спортивних змаганнях, які проводяться завідомо з порушенням вжитих заходів, не може мати правомірний характер [5, с. 108].

Ю. В. Баулін зазначає, що згода потерпілого являється лише правовою підставою (поряд з фактичною) для здійснення дій особою, яка завдає шкоду потерпілому. Тому згода потерпілого не утворює в повній мірі обставини, що виключає злочинність діяння. Тільки в єдності підстав (фактичної і правової) та завдання особою шкоди потерпілому, і з'являється така обставина, що виключає злочинність діяння, як завдання шкоди потерпілому з його згоди [1, с. 478]. На основі цього, було б доцільним створити норму у КК України, щодо виключення кримінальної відповідальності при відсутності фактичної підстави завдання шкоди життю і здоров'ю спортсмена в ході спортивних змагань.

Існують праці в яких науковці не виключають можливість притягнення до кримінальної відповідальності і за необережне порушення правил спортивних змагань, вдалі приклади злочинної самовпевненості та злочинної недбалості під час заняття спортом приводить О. І. Петренко [6, с. 122]. Щодо необережної форми вини, то ми схилиємось до думки, що необережне порушення правил спортивних змагань, яке викликало тілесне ушкодження, не представляє тієї суспільної небезпеки, за яку слід встановлювати кримінальну відповідальність, враховуючи підвищену емоційність спортсменів і специфічний динамізм у спорті [5, с. 116]. За необережне порушення правил спортивних змагань, що призвели до тілесних ушкоджень, доцільно було б встановити дисциплінарну відповідальність. Водночас, це не виключає можливість притягнення до цивільної відповідальності та відшкодування заподіяної шкоди.

Існує думка, що кримінальна відповідальність повинна наставати тільки при умисному спричиненні шкоди, з метою завдати травми супернику, тим самим забезпечити неможливою його подальшу участь в

змаганнях [7, с. 28]. При цьому, умисел повинне бути щодо наслідків завдання шкоди життю і здоров'ю, якщо ж умисел буде до діяння, а до наслідків необережність, тоді кримінальна відповідальність за умисне діяння виключається [8, с. 57].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Ми вважаємо, що можливим є створення у розділі 8 «Обставини, що виключають злочинність діяння» Загальної частини КК України ст. 39-1 «Заподіяння шкоди під час спортивних змагань» такого змісту: «1. Якщо при дотриманні правил спортивних змагань була завдана шкода життю чи здоров'ю спортсмена, винна особа не підлягає кримінальній відповідальності. 2. Якщо винна особа порушила правила спортивних змагань з необережності – кримінальна відповідальність виключається. 3. Якщо при явному порушенні правил спортивних змагань, що призвело до тілесних ушкоджень чи смерті спортсмена, особа з умислом ставилася, як до дій, так і до наслідків – кримінальна відповідальність настає на загальних підставах».

Новостворену ст. 39-1 слід розмістити поряд із ст. 39 КК України «крайня необхідність», тому що часто шкода під час спортивних змагань заподіюється вимушено та може бути необхідною для досягнення позитивного результату, а також, досить часто, всі учасники змагання погоджуються на заподіяння їм певної шкоди в межах правил спортивних змагань.

До перспективних напрямів подальших досліджень варто віднести з'ясування особливостей кримінально-правової кваліфікації заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи під час зайняття невизнаними в Україні видами спорту, унаслідок порушення спортивних правил, а також за відсутності згоди потерпілого на зайняття цим видом спорту [9, с. 191], а також розгляд питання, щодо застосування кримінальної відповідальності за

неналежне суддівство, що призвело до завдання шкоди життю чи здоров'ю спортсмена.

Література

1. Баулін Ю. В. Вибрані праці / Ю. В. Баулін ; Нац. акад. прав. наук України, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2013. – 928 с.
2. Кузнецов А. В. Уголовное право и личность / А. В. Кузнецов. – Москва : Юрид. лит., 1977. – 167 с.
3. Преступления против жизни или здоровья / М.Д. Шаргородский. – Москва : Юрид. издательство Министерства юстиции СССР. – 1948. – 505 с.
4. Шуберт Л. Об общественной опасности преступного деяния / Л. Шуберт / Под. ред. Гельфера М. А. – Москва : Юрид. лит., 1960. – 238 с.
5. Красиков А. Н. Сущность и значение согласие потерпевшего в советском уголовном праве / Под редакцией проф. И. С. Ноя. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1976. – 120 с.
6. Петренко О. І. Суб'єктивна сторона грубого порушення правил спортивних змагань / О. І. Петренко // Юридичний електронний науковий журнал. – № 5. – 2014. – С. 120-123.
7. Игнатов А. Спорт и уголовная ответственность / А. Игнатов // Советская юстиция. – 1989. – №7. – С. 25-29.
8. Зенова М. Согласие потерпевшего на причинение вреда в ходе спортивных соревнований в уголовном праве Украины / М. Зенова // *Legea si Viata*. – № 8/2. – 2014. – С. 54-58.
9. Сибаль О. Б. Кримінально-правова природа правомірного заподіяння шкоди життю та здоров'ю під час зайняття спортом / О. Б. Сибаль // *Право і суспільство*. – № 6-2. Частина 3. – 2014. – С. 187-192.

References

1. Baulin Yu. V. Vibrani pratsi / Yu. V. Baulin; Nats. acad. prav. nauk Ukrainy, Nats. un-t "Yurid. acad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho". – Kh.: Pravo, 2013. – 928 s. (in Ukrainian).
2. Kuznetsov A. V. Ugolovnoe pravo e lichnosity / A. V. Kuznetsov. – Moskva : Yurid. lit., 1977. – 167 s. (in Russian).
3. Prestuplenie protiv zhizni ele zdorovya / M.D. Shargorodsky. - Moskva: Yurid. izdatelstvo Ministerskoy yustitsui SSSR. – 1948. – 505 s. (in Russian).
4. Shubert L. Ob obschestvennoi opasnosti prestupnogo deyniya / L. Schubert / Pod. red. Gelfera M. A. – Moskva : Yurid. lit., 1960. – 238 s. (in Russian).
5. Krasikov A. N. Suschnosity e znachenie soglasie poterpevschego v sovetskom ugolovnom prave / Pod. red. prof. I. S. Noya. – Saratov : Izd-vo Saratovskogo un-ta, 1976. – 120 s. (in Russian).
6. Petrenko O. I. Subjectivna storona grubogo poruschenny pravil sportivnih zmagany / O. I. Petrenko // Yuridichiy electronniy naukoviy zhurnal. – №. 5. – 2014. – S. 120–123. (in Ukrainian).
7. Ignatov A. Sport e ugolovnaya otvetstvennosty / A. Ignatov // Sovietskaya Yustitsya. – 1989. – № 7. – S. 25–29. (in Russian).
8. Zenova M. Soglasie porpevschego na prichinenie vreda v chode sportivnich sorevnovaniy v ugolovnom prave Ukreiny / M. Zenova // Legea si Viata. – No. 8/2. – 2014. – S. 54–58. (in Russian).
9. Sibal O. B. Kriminalno-pravova priroda pravimirnigo zapodiyannya shkody zhittuy ta zdorovu pid chas zaynyattya sportom / O. B. Sibal // Pravo e suspilystvo. –No. 6–2. Chastina 3. – 2014. – S. 187–192. (in Ukrainian).